

مۇختار اۋەزوۋ اڭگىمەلىرى

مۇختار اۋەزوۋ

شىنجاڭ جاستار-ورەندەر باسپاسى

مۇختار اۋەزوۋ

مۇختار اۋەزوۋ اڭگىمىلىرى

شىنجاڭ جاستار - ورەندەر باسپاسى

2005 - ۇرىمىجى

图书在版编目(C I P)数据

穆赫塔尔短篇小说集/穆赫塔尔 著: — 乌鲁木齐:

新疆青少年出版社 2004. 11

ISBN 7 — 5371 — 4739 — 6

I 穆… II. 穆… III. 短篇小说—作品集—中国—当代
哈萨克语(中国少数民族语言) N · I 247 · 7

中国版本图书馆 C I P 数据核字(2004)第 117628 号

责任校对: 阿斯哈尔别克

封面设计: 巴 哈 提

穆赫塔尔短篇小说集(哈萨克文)

穆赫塔尔 著

新疆青少年出版社出版

(乌鲁木齐市胜利路 100 号 邮编: 830001)

新疆新华书店发行 新疆新华印刷三厂印刷

787×1092 毫米 32 开本 5.75 印张

2005 年 4 月第 1 版 2005 年 4 月第 1 次印刷

印数: 1 — 3060

ISBN7-5371-4739-6 定价: 8.00 元

جاۋاپتى كوررەكتورى: اسقاربەك ئارپىجان ۇلى
مۇقاباسىن جوبالاعان: باقت مەسكەندىر ۇلى

مۇختار اۋەزوۋ اڭگىمەلەرى

اۆتورى: مۇختار اۋەزوۋ

*

شىنجاڭ جاستار - ورەندەر باسپاسى باستىردى
(مۇرىمى جىڭس كوشەسى 100 - قورا، پ: 830001)

شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەندەرى تاراتادى

شىنجاڭ شىنخۇا 3 - باسپا زاۋودىدا باسلىدى

فورماتى 1/32 1092×787 م، باسپا تاباغى: 5.75

2005 - جىل، ماسۋىر، 1 - باسپاسى

2005 - جىل، ماسۋىر، 1 - باسلىقى

تىراجى: 3060 - 1

ISBN7 - 5371 - 4739 - 6

باعاسى: 8.00 يۋان

مازمۇنى

1	قورغانسىزدىڭ كۈنى
38	«وقمىغان ازامات»
71	قىر سۆرەتتەرى
84	ۈيلەنۋ
98	جەتىم
112	بارىمتا
135	بۇركىت اڭشىلىغىنىڭ سۆرەتتەرى
141	جۋاندىق
160	ۈش كۈن

قورغانسىز دىڭ كۈنى

س. قالاسىنىڭ وڭتۇستىگىن جايلاغان ەلدىڭ قالاعا قاتىناساتىن قارا جولىنىڭ ۇستىندە ارقالىق دەگەن تاۋ بار. دالانىڭ كوڭىلىسىز ۇزاق جولىندا قاجىپ كەلە جاتقان كەرۋەنگە ارقالىق الستان كورىنىپ، دامەلەندىرىپ تۇرادى. جولىڭ اۋزىندا كولەنەڭ سوزىلىپ جاتقان تۇرقى ون شاقىرىمداي بولغانىمەن، ەنسىز كەرەگە سىقىلدى، جالعىز تاۋ. نە باۋىرى، نە سىرتىندا ئقتىرتىن جوق سىقايىق. ارقالىق جاداعاي، جالعىز قابات بولغان سولڭ، قىس كۈنىندە جەل تەرىسىنەن سوقسا دا، وڭىنان سوقسا دا پانالىعى جوق، ازىناپ تۇرادى. قىستىڭ باسىنان ەكى جاعىن قارالىپ، جۇمىرتقاداي قىلىپ تەگىستەپ تاستايدى.

سوندىقتان وزگە جەر اشىق بولىپ تۇرعاندا، ارقالىقتىڭ باۋىرى كوپىنەسە بوراننان بوسامايتىن. الستان قاراعاندا دا ارقالىق بۇدىرى جوق جالاڭاش. كورۋگە اسا كوڭىلىسىز.

جىل سايىن قىس باسىنان قارلى بولىپ، مالعا پاناسى جوق بولغاندىقتان، باۋىرىن جايلاغان ەل مالىن ءولتىرىپ، وزگە ەل امان وتىرعاندا، شولاق جۇتتىڭ قۇرىعىنان قۇتىلمايتىن. سوندىقتان باۋىرىن مەكەن قىلغان ەل كوپىنەسە كەدەي بولاتىن. بۇل جەردى مەكەن قىلغان ەل، ەرتە كۈننەن اتالارىنىڭ قونىسى بولغاندىقتان جانە باسقا برگە اۋدارارلىق جايلى جەرى جوقتىقتان، «قۇدايىنا شىداپ»

وتىرا بەرەتىن. بۇلاردىڭ جالعىز-اق مەدەۋ قىلاتىنى
ارقالىقتىڭ ەگىندىگى ەدى. باۋىر سىرتىنىڭ شىمى تۇتاس
كودەلى جەر بولغاندىقتان، ءۇي باسىنىڭ سالعان
ءبىرلى-جارىمدى بولتەك ەگىنى ءتاۋىر بولپ شىعپ، ۇزاق
قىسقا قورەك قىلاتىنى سول بولۋشى ەدى.

ارقالىقتىڭ بۇل ايتىلعان جايلارى وڭتۇستىگىن
جايلانغان ۋاقپەن كورشىلەس ءۇش-ءتورت بولس ەلگە
بەلگىلى بولاتىن. بۇعان سەبەپ — ارقالىقتىڭ سىرت ەلدەر
قالا قاتىناساتىن قارا جولدىڭ ۇستىندە بولغاندىعى.
وتكەن-كەتكەن كەرۋەن ۇزاق جولدا نە كولىگى تالىپ
شالدىعپ، نە ءوزى شارشاپ قاجىپ كەلە جاتقاندا، قاداۋلى
قونالقالىق، نە تۇستىكتىك جەرى ارقالىق بولادى.

ارقالىقتىڭ جولى اساتىن كەزەڭ — كۇشكباي كەزەڭ
دەپ اتالادى. كۇشكباي — ارقالىقتى قىستايتىن بەس-التى
اۋىلدىڭ اتاسى. ءوزى باتىر بولعان ادام دەيدى. ءدال قارا
جولدىڭ اۋزىندا، ارقالىقتىڭ ءبىر كىشىلەۋ بىگىنىڭ
باسىندا تاستان ۇيگەن وبا سەكىلدى جالعىز مولا بار. سول
مولا كۇشكباي باتىردىكى. كەزەڭ دە سول سەبەپتى
كۇشكباي اتىمەن اتالغان.

كۇشكبايدىڭ كىم ەكەندىگىن، باسىنان قانداي داۋرەن
كەشكەندىگىن ارلى-بەرلى ءوتىپ جۇرگەن كەرۋەننىڭ كوبى
ءبىلۋشى ەدى. ولارعا بىلدىرەتتىن زاماننىڭ
شەجىرەسى — داۋرەنى ءوتىپ كەدەيلىك باسقان،
كوڭىلىسىز سالىقىن ومىرگە تۇسكەن كارىلەر بولاتىن. بۇدان
سوڭعى بىلدىرۋشىلەردىڭ كوبى وتكەن-كەتكەن كەرۋەنگە
كوپ سويلەسىپ داعدىلانغان، اۋىل يەسى بولغان سول،

الدىنن ەشكىم شىقپاي، جامان ادەتتەنپ، وترىكشىلەۋ بولغان ادامدار بولاتتىن. بۇلاردىڭ كوپى اڭگىمە ايتۋدان بۇرىن، ازىراق شارى كەرەك قىلۇشى ەدى. الدىمەن كۈندىزگى مازاسىز سۇيق پەن قار باسقان كوڭىلىسىز ەلسىز دالادان قۇتىلغان بولۇ كەرەك. ونبەيتىن ازىن-اۋلاق مالدىڭ سوڭىنان ءجۇرىپ، ءارى ءىش پىستىرىپ، ءارى قىناغان بەينەتتەن سەرپىلىپ، كۈن باتا ۋىيەنە كەلۋىنە كەرەك. ەكىنشى، كولىگىنە، وزىنە ازىق سۇراپ، شىعەن شىعاراتىن جات كەرۋەن جوق بولسىن. سول كەزدە ۋىيەنە ءبىرلى-جارىم كوڭىلى سۈيەتتىن، سىلايتىن قوناعى بولۇى كەرەك. اقساقال مال قورالاپ بولپ، جايلاىپ شايىن ءىشىپ، قازان اسپانىڭ اۋزىندا كەيدە جىلتىلداپ، كەيدە لايىلداپ جانپ جاتقان وتتى كورپ، بۇرقىلداپ قايناپ جاتقان ەتتىڭ ءيسى مۇرىنى كەلىپ وتىرعاندا، سەرپىلىپ اڭگىمە ايتاتتىن.

جولدىن قاجىپ كەلىپ، تىنىچىپ جانتايىپ جاتقان سالىبراڭقى، كۇڭگىرت پىشىندى جولۇشىلار باستارىن كوتەرسە دە، جارىم-جارتىلاپ قالعى وترىپ، اڭگىمە تىڭداۋشى ەدى.

مىنە، وسىنداي كوڭىلدى جايىدىڭ بىرىندە وتكەن كۈندەردىڭ كوپ اڭگىمەسىن ەسكە ءتۇسىرىپ وترىپ، اڭگىمەشى اقساقال ءسوز اراسىندا كۇشىكبايدىڭ تارىخىن سويلەۋشى ەدى.

— كۇشىكباي باتىر جىيرما ءبىر جاسىندا دۇنيە سالعان ەكەن. ەرتە كۈننەن جورتۇلىعا اتتانپ، ۋاقتىڭ كوپ باتىرلارنىڭ اراسىندا بۇعاناسى قاتپاعاندىعنا قاراماي، تالاي

قىيىن-قىستاۋدا اقبل تاۋىپ، قاجىماي قايرات، ەرلىك كورسەتكەن. وسىنداي ونەرىنىڭ ارقاسىندا ەرتە كۈننەن باتىر اتىن العان ەكەن. سوڭعى جىلداردا كوزدەگەن ماقساتى قولباسلىق بولىپ، اياعىندا، وعان دا جەتىپ، ەگەسكەن ەلىنەن كەگىن الىپ، ەگەر قىلىپ جۇرگەندە، شەشەك شىعپىتى. شەشەك اۋىر بولىپ، توسەكتە قوزعالا الماي كوپ ۋاقىت جاتىپ قالعان. سول كەزدە كۇشكباي اۋىرىپ جاتىر دەگەندى ەستىپ، تالايدان ءوشىن الا الماي جۇرگەن ۋاقتىڭ ءبىر باتىرى جاۋىنىڭ جانىن اۋىرتىپاق بولىپ، بەلدەۋدە بايلاۋلى تۇرعان قىزىل بەستى دەگەن اتىن تال تۈستە تارتىپ الىپ كەتىپتى. «پالەنشە اتىڭدى الىپ كەتتى» دەگەن اعايىننىڭ جەتمەسكەن ءسوزىن ەستىگەندە، جانى شىداماي، اۋرۇمەن اللىسىپ، جىلقىدان ات العىزىپ، جالاڭاش ەتىنە ءبىر شەكپەندى كيە سالىپ، جاۋىنىڭ ارتىنان قۇپ كەتىپتى. «باتىردى مۇقاتتىم» دەپ، ۇيىنە كەلىپ، جاڭا جايلىنىپ جاۋى وتىرعاندا: كۇشكباي اتىن ويناقتاتىپ، نازاسىن ءتۈيلىتىپ، ءورت سوندىرگەندەي بولىپ ءزارىن شاشىپ، جەتىپ كەلگەن. سول بەتىمەن اۋىلداى سامساغان سارى قولعا: «سوعىسامىن، قان توگەمىن»، — دەپ الەك سالعان. ءبىراق جىيلعان ەلدىڭ شىندەگى باستى ادامدار: «ۋاقتىڭ بالاسى ءبىرىن-ءبىرى ءولتىرىپ ارانداسپاسىن»، — دەپ، ات-شاپان ايىبىمەن كۇشكبايدىڭ اتىن قايرىپتى. باتىر ەلىنە قايتا قايتقاندا، اۋرۋى مەڭدەي باستاپ، اتقا ارەڭ ءجۇرىپ، نازاسىن تىرەپ اتتان ءتۈسىپتى. سونان سولڭ باسىن وڭعا قاراتۋعا عانا شاماسى كەلىپ، جان ءتاسىلىم قىلغان. ارتىنان

اعاين-تۇعانى جىلاپ بارسا: شەشەگىنىڭ ئۆزىدىن
شەكپەن قاجاپ، قوتىرىنىڭ سۆي شەكپەننىڭ سىرتىغا
شىپ-شىپ شىپ شىپ كەتكەن كەن دەيدى. باتىردىڭ كۆپ
مۇراتىغا جەتە الماي، جاس كۈنىدە قۇلاتى قايناپ، دولدانىپ
ولگەندىگەن. مولاسى تۇرغان يىكتىڭ باۋىرىنان بوران،
نەزار ايىقپايتىن بولغان كەن، — دەپ، باغاناى كارى
اڭگىمەسىن توقتاتۇشى ەدى.

بۇل اڭگىمەنى ايتۇشى ادامدار كۈشكىبايدىڭ كىم
كەننن جۇرتقا تانىتقاندا، ئۆزىنىڭ سول باتىردىڭ ۇرپاى
كەندىگىن كوڭلىنى ئېرتالاي قاناعات قىلىپ، بويى
كوتەرىلىپ، كوڭلى كۆڭگىرت ئومىردىڭ ۋايىمىنان
ئېرتالاي سەرگىپ قالۇشى ەدى...

قاڭتار ايدىنىڭ اياق كەزى. كۈن باتۇعا تاقاپ قالغان
مەزگىل. كۈنباتىس باتۇعا اينالغان كۈننىڭ قىزىلت
ساۋلەسىمەن نۇرلانىپ، قىزىل تورىنىڭ تۈسىندەي بولپ
تۇر. كۈنگە جاقىن تۇرغان ۇزىنشا جۇقالاڭ بۇلتتاردىڭ
ئۇسى قالىڭ ورتكە قىزغان تەمىردەي قىپ-قىزىل. تۈبەگە
جاقىن تۇرغان السىراق بۇلتتاردىڭ ئېرى-ئېرى جاعى عانا
جۇقالاڭ قىزىلغا بويالغان اسىل كۈن شاراسىمەن تۇتاس
كورىنىپ تۇر. اسپان اشىق. بەرىرەك تۇرغان از عانا
الاشۇبار بۇلتتار كەڭ جاھاننىڭ جۈزىنە پەردە بولغان جوق.
كۈنى بويى تىنىش بولغان جەل كۈشكىبايدىڭ باۋىرىندا عانا
نەزىرىقتاپ تۇر. كۈننىڭ قىزىل ساۋلەسى دالانى دا، تاۋدى
دا ۇز وڭىنە كىرگىزگەن. كۈنباتىس جاققان بوراعان ۇساق
قار كۈن استىنان قىزىلتانپ كورىنەدى.

جوعارىدا ايتىلغان كۈشكىبايدان اساتىن قارا جولدىڭ

ۋىستىنە ارقالىقتى بەتىنە الپ، قالا جاققان ءبىر پار اتتى كەلە جاتىر. جايداق سارى شاناعا يىكتەپ سالعان جەڭىل جۇگى بار، جاقسى كىيىنگەن ەكى جىگىت بوجى قاققان سايىن نەمسا جونەلىپ، سارى جەلىپ كەلە جاتىر.

جولاۋشىنىڭ ءبىرىنىڭ تورىدىن تىستى جاڭا تۈلكى تىماعى بار. قالىڭ كىيىمنىڭ سىرتىنان كىيگەن مول سۈر شاپاننىڭ جاعاسى قارا بارقىت. اياغىندا باپپاعىنىڭ قونىشىن بارقىتپەن كۈمكەرگەن جاڭا قارا ەتك. العاشقى كۈرگەن جەردەن-اق مىناۋ مىرزا سى ەكەن دەگىزگەندەي. بۇل جىگىتنىڭ جاسى وتىز شاماسىندا. ورتا بويلى، دوڭگەلەك دەنەلى، قىسقالاۋ مۇرتتى، شوقشا ساقالدى سۈرىلىت بەتى دوڭگەلەك، جالپاقتاۋ. سۇق قارايتىن قىسقى بىتكەن كىشىلەۋ وتكىر كوزىندە جانە تۈكسىگەن قاباغىندا وزگەشە قاتالدىق بار. كىشكەنە مۇرنى كوز قاباغىنا ۇيلەسپەيدى. بۇل ادامنىڭ كۈلگەندەگى ءپىشىنى قۇمارلىققا كۈپ سالىنغاندىن ءبىلدىرىپ تۇرادى.

بۇل جىگىت — ج. نىڭ بولىسى اقان مىرزا. قالاعا قازىنانىڭ المىن سالۋعا بارىپ، جۇمىستارىن تۈگەل ءبىتىرىپ، ۇيىنە قايتىپ كەلە جاتقان بەتتى. قاسىنداى قالتاي — ەرتە كۈننەن جانىنان تاستامايىتىن جولداسى. اقان بولىس بولعاننان بەرى قاراي، اتشاپار قىلىپ، بۇرىنعىسىنان دا جاقىن ۇستايىتىن. قالتاي اسا پىسقى، سوزگە ۇستا، قالجىڭقوي، اسىرەسە اقانىڭ تۈندەگى جۇرسىنە وتە ىڭعايلى، ءارى جىلپوس، ءارى ءتىلدى ەر جىگىت ەدى.

اقان كۈنى بويى جولدا كۈپ سويلەمەي، ءبىر نارسەنى

قادالىپ ويلاعانداي بولىپ وتىردى. «بىراق تۇپسىز تەرەڭ
ويدىڭ تۇيىنىن شەشە الماي وتىرعان كىسىنىڭ پىشىنىنە
تۈسكەنمەن، اقانىڭ ويى قاي جەردە جۈرەتىنى بەلگىلى
ەدى. ول كۈبىنەسە وسىنداي قادالىپ ويلاعاندا، قىالىندا
بىر سۇلۇ اپەلدىڭ سۈرەتىن تاۋىپ الىپ، سوعان پالەندەي
دەپ سويلەسىپ ازىلدەسسەم، سونداي قىلىپ قۇشاقساسام،
سۈيسەم دەپ، سونى ەرمەك قىلۇشى ەدى. قالتاي
مىرزاسىنىڭ نە ويلايتىنىن بىلسە دە، ەرتە كۈننەن جالتاڭ
بولىپ وسكەندىكتەن، اشۇلانىپ قالا ما دەپ قورعالاتپ،
جانىن اۋىرتاتىن سوزدەردى بۇنداي كۈيدە ايتپايتىن.
سوندىقتان اقان ۇندەمەگەندە، و دا ۇندەمەي وتىرادى.

جولاۋشىلار كۈنى بويى توڭبىي كەلسە دە، كەشكە
جاقىن كۈن سۈتىڭقىراپ، كۈشكىباي باۋرىنىڭ نىزىمىرى
قاتايغان سولڭ، توڭازى باستايدى.

بوجى ۇستاپ وتىرعان قالتاي بەتىن ۇقالاپ، كىشكەنە
قوزعالىپ، اقانعا قاراپ: — باتىر-اۋ، مىنا كۈشكىباي «مەنى
ولتىرگەن شەشەك—وسى. ج. قالاسى» دەي مە؟ نەمەنە:
بىر ەمەس، ەكى ەمەس، نىزىمىرىقتايدى دا تۇرادى، — دەپ
كۈلدى. اقان دا تۈسى جادىراڭقىراپ كۈلىپ، از سەرگىپ
قالدى. بىراز ۇاقىت وتكەن سولڭ، تاغى دا ۇندەمەي، كۈنى
بويى ادەتپەن تۇنجىمىراسا باستايدى.

وسىلاي السى جولدان جالىعىپ، توڭىپ، نى كەتىپ
قىرىنداپ كەلە جاتقان جولاۋشىلارعا كۈشكىباي كەزەڭنىڭ
تۈبىنىدە بىر جىڭشكە قارا سىزىق سەكىلدەنىپ قانايدىڭ
جالعىز قوراسى كورىندى. ۇزاق جول قاچىتقان جولاۋشىلار
وسى بولمىسىز كىشكەنە سىزىققا قاراپ، قونالقاغا كەلەتىن

ۋېينىڭ ئار تۈرلى كوڭىلىسىز جايلارىن ەسىنە تۇسىردى.
بۇرىنغىدان دا تۇنجىرادى. كوڭىلىسىزدىك مولايىدى.

قانايىدىڭ قوراسى كەرۋەن قاسىنا كەلگەنگە شەيىن جان
يەسىنىڭ مەكەنى ەكەندىگىن بىلىدىمەيدى. يەسىز اڭىراپ،
ۋىتىلىپ قالغان بىردەڭ سەكىلدى. قورادان جارتى
شاقىرىمداي جەردە باسى قارا-قوجالاق بولغان كىشكەنە
توبەشىكتىڭ ۇستىندە تومپايىپ جاتقان، بىر ۇلكەن
كىسىنىڭ، بىر بالانىڭ بەيتى بار. جولاۋشىلار ۇتىپ بارا
جاتىپ، الگى بەيتەرگە قاراپ: اۋىزدارى كۇبىرلەپ،
توۋعان قولدارىن كوتەرىپ، بەتتەرىن سىپاپ، پاتا قىلادى.
كۇشكبايدىڭ باسىنان سوققان بوران جاڭدادان شىققان
بەيتتى قارمەن كومىپ، قاراۋشىنىڭ كوزىنەن تەز
جاسىرۋدىڭ قارەكەتىن ىستەپ جاتىر. يەسىنىڭ دۇنيەگە
كەلگەننى سەزدىرەتتىن اقىرى بەلگىسى — تومپىغان بەيت
از ۋاقىتتا جوعالماق، ۇز بىتپەك. تاۋدان اسا سوققان جەل
بەيت تۇرغان توبەشىكتىڭ باسىندا اسىرەسە قاتتى
نەزىرىقتانادى؛ بەيتتىڭ تاۋ جاعىنان توپىراعىن ۇشىرىپ،
ەكىنشى جاعىن جالدىغان قارمەن باسىپ جاتىر. از ۋاقىتتا
بەيتتى تۈگەلىمەن قار كومىگەندەي. كەيدە سەبەلەپ،
سىرىغىپ ۇتىپ جاتقان ۇساق قار ۇزىنىڭ مەيىرىمىسىز،
برزاسىز، بىراق ەركىن بىر كۋا ەكەندىگىن بىلىدىرىپ
تۇر.

بەيتتەن جارتى شاقىرىمداي جەردە تۇرغان ەكى كىشكەنە
قورا دا بەيت سەكىلدى ۇلايىم پىشىندەنگەن. توزىعى ابدەن
جەتىپ، ەسكىرگەننى توبەسى دە سەزدىردى. قىرى كەتىپ
جۇمىرلانغان بۇرىش-بۇرىشىندا ۇيىلىپ قالغان قوردا

توپىراق قورانىڭ ونسىز دا الاسا بويىن جەرمەن-جەكسەن قىلىپ تۇر. جان-جامىنا ۇيىلگەن قار قىس باسنان ءبىر كۈرەلمەگەندىكتەن، قورانىڭ ۇستىنە شىعپ، بىرجولاتا باسىپ العان. از كۈندە قورانى كوزدەن جوعالتۇعا اينالغان. بۇل كۈيدەن امانىراق بولعان ەسىكتىڭ عانا الدى. كىشكەنە تار كۈرەسىنى بار. قىستاۋ اينالاسىنىڭ الگىندەي ءپىشىنىڭ ۇستىنە، تەرىسكەي جاق بۇرىشىنداى ءبىر قورانىڭ توبەسى ورتاسىنا ءتۇسىپ، تاۋدان اسا سوققان بوران الگى تەسىكتىڭ ۇستىندە اق تۇتىكتەنىپ، بىرەسە ءتۇتىن سەكىلدەنىپ ۇيىتىپ، بىرەسە قىيرىشقانغان ۇساق قارىن شىكە سەبەزدەپ توگىپ، قورانىڭ ءشىن تولتىرۇعا تىرىسىپ جاتىر. تاۋ جاقىتاى پىشەن قورانىڭ شىنىندە ءبىر-ەكى شوشاقتاي عانا تاپتالغان از پىشەن بار. بۇندا ساۋىرسىن جوتاسىنىڭ ءبارى قار بولعان ءبىر ارقى قىزىل تورپاق جانە ەكى-ءۇش جامان توقتى تۇر.

قورانىڭ سىرتىنان ءبىلىنىپ تۇرغان وسى سەكىلدى كوڭىلسىز كۈيىن كورگەن ادام: «بىشارا، مىناۋ قانداي سورلىنىڭ قوراسى ەكەن؟» — دەپ ەرىكسىز ايتقانداي. مۇنى ويلاعان ادام ۇيگە كىرىپ، قورانى مەكەن قىلغان ادامداردى كورگەندە، الگى ويىنىڭ شىنىدىننا كوزى جەتۋشى ەدى. كۈندىزگى ءبىز كورگەن جولاۋشىلار كۈن باتىپ، قوي قورالاعان مەزگىلدە وسى قورانىڭ الدىنا كەلىپ توقتادى. شانادان ءتۇسىپ، ۇستەرىنىڭ قارىن سىلكىپ بولعان سولڭ، اقان مىرزا قورانىڭ سىقىن كورىپ، كوڭىلسىزدەنىپ: — قالتاي، وسى ۇيگە قايدان اكەلدىڭ؟ كىسى وتىرارلىق جەرى دە بار دەيمىسىڭ، باسقا ۇيلەردىڭ بىرىنە

بارماي، — دەدى.

قالتاي اتتى دوعارىپ جاتىپ:

— ۋەندەمە، نەگە اكەلگەنمىدى كەيىن بىلەرسىڭ، —

دەدى.

قۇلاعىنا جايلى ھابار تىگەن سولڭ، اقان ۋىگە كىرۋىگە
اسىغا باستادى. اتى دوعارىلدى. ەندى قوناقتار قاراڭغى
قورانىڭ شىنە كىرىپ، قابىرعانى سىپالاپ ءجۈرىپ،
ەسىكتى تاۋىپ الىپ، ۋىگە كىردى.

ءۇي—اۋىز ءۇي، ءتور ءۇي رەتىندە سالعان ەكى
بۆلمەلى ەكەن. ءبىراق اۋىزداى بۆلمە زاتىندا ۋىگە ارنالىپ
سالىنسا دا، قازىرگى قالپىندا ۋىلىكتەن شىعپ، ءارى
شوشالا، ءارى قورانىڭ مىندەتىن اتقارىپ تۇر. ۋىلىكتىڭ
بەلگىسى تەرەزەنىڭ جالغىز اينەگىن چاپسىرىپ قويغان
تەسىكتەن جانە جىلتىلداپ وت شىعپ جاتقان ءبىر
بۇرىشتاعى كىشكەنە قازان اسپادان عانا بىلىنەدى. ءشى
قاراڭغى. بۇرىش-بۇرىشىندا ايازداغان قار، قابىرعاسى قارا
بالشىقپەن سىلانغان كىر. توبەسىنە چاپقان سىرعاۋىل
قارايغان، تۈگەل ىستان قاپ-قارا. تەرەزە جاقىتاعى ءبىر
بۇرىشىندا جاڭا تۇعان ءبىر قوزى جانە ارقاسىنا كىىز تاڭىپ
قويغان ءبىر ارقى قىزىل تورپاق تۇر. ءتور ءۇيدىڭ ءشى
بۇدان گورى از كوڭىلىدىرەك.

كوپ تۇرعاندىقتان، ماي بولىپ كىرلەپ، قارايىپ
كەتكەن كىشكەنە تار تەسىكتەن كىرگەندە، وڭ جاق بۇرىشتا
ەشپىر ءسانسىز، رەتىسىز ۋىيلە سالعان ۇلكەن پەش بار.
ودان جوعارى بويماۋى كوشىڭكىرەگەن اعاش توسەك.
ۇستىندە بىجىھاتتى قولمەن جىيلعان سۇرعىلت ءتۇستى

كونەتوزداۋ ەكى-ءۇش كورپە، جاستىق. ەسككە قارسى توردە كىشكەنە جۇكياقتىڭ ۇستىندە ەكى ەسكى ساندىق، ءۇيدىڭ قالعان جەرىندە بوتەن ەش نارسە جوق. ءتور دەگەنى ەكى-ءۇش كەز عانا جەرگە جايىلعان ەسكى قۇرىم كىز. سونىڭ ۇستىندە ءبىر-ەكى ەسكىلەۋ سىرماق. ءۇي ءشىنىڭ بارلىق جاساۋى وسى. بۇل ءۇيدىڭ دە قابىرعاسى كوپ جىلداردان بەرى سىلانباغاندىقتان، ءار جەرىنەن قارا بالشىعى شىعىپ، كىر بولىپ، قوجالاق تانىپ تۇر. پەشتىڭ دە ونە بويى نە كۇيە، نە مەسە قوجالاق بولىپ، كەي جەرلەرىنىڭ كارنەسى سىنعان— و دا توزعى جەتكەندىگىن بىلىدىرگەندەي. وڭتۇستىككە قاراعان ەكى كوزى جاماۋلى كىشكەنە تەرەزەگە تاۋ جەلى گۈلدەپ سوعىپ، ءار جەرىندەگى تەسىگىنەن تىستاعى سۇتق بۇ بولىپ كىرىپ تۇر. كوزدەرىنىڭ ءبارىن قىراۋ باسقان اپپاق. پەشتىڭ قىرىندا تۇرغان كىشكەنتاي جالاڭ باس لامپىنىڭ جالىپىلداپ جانعان بولمىسىز جارىعى ءۇي ءشىنىڭ قاراڭعىلىعىن زورعا جەڭىپ، ازاعانا ەلىپىلدەپ، كۇڭگىرت، قىزىلت ساۋلەسىن تۇسىرەدى.

بۇل ءۇيدىڭ بارلىق جانى— ءۇش-اق ايەل. پەشتىڭ جانىندا بىرىنە-ءبىرى تىعىلىپ، ءبۇرسىيىپ وتىر. ايەلدەردىڭ بىرەۋى — سەكسەننەن اسقان، كارىلىگى ابدەن جەتكەن كەمپىر، ەكىنشىسى قىرىقتىڭ شاماسىنداى ايەل، ۇشىنشىسى ون ءۇش جاستاعى قىز. كەمپىردىڭ جاسى قارتايىپ، قۋاتى ازايغاندىعى شىن بولسا دا، بەتىندە ەرەكشە ءبىر قايرات ءبىلىندى، ەرەك پىشىندەس، كەسەك. ۇلكەن، جالپاق ماڭدايلى، قوشقار تۇمىسقاۋ كەلگەن ۇلكەن مۇرىندى. تاقىرلاۋ سۇيەك قاباقتىڭ استىنان كورىنگەن

كەشكەنە وتكىر كوزدەرى قاجىعان سالقىن جانارىمەن
جالتىلدايدى. ماڭدايى مەن ەكى ۇرتىنا تۇسكەن قاتپارى،
قالىڭ تەرەڭ اجىمدەرى ءومىرىنىڭ تالاي قايعى، تالاي
بەينەتىنە كۋا. بۇل كەمپىر—وسى ءۇيدىڭ قازىرگى
قوجاسى. انا ايەلدىڭ بىرەۋى—كەلىنى، بىرەۋى—وسى
كەلىننەن تۇعان نەمەرە قىزى. كەلىننىڭ پىشىنىندە نە
جاقسىلىعىنا، نە جامانىشلىعىنا ايماق بولعان وراسان بەلگى
جوق: ورتا پىشىندى، ورتاشا جاراتىلعان ادام ءاتىزىدى.
ءبىراق بۇنىڭ پىشىنىندە دە وزگەدەن بوتەن ءبىر جاتتىق
بار. قاداعالاپ قاراعان كىسىگە ول كورىنەتىن. تۇڭعىق
قارا كوزدەرى ءبىر قاراعان جەردەن اۋماي، ىلعي
جانسىزدىقپەن قاراپ تۇرعانىنا كوزى تۇسكەن ادام بىشارانىڭ
كىم ەكەنىن ايرىۋشى ەدى. ول جاڭا ارادا ەكى كوزىنەن
ايرىلعان سۇقاراڭعى ەدى. بۇل ەكى ايەلگە ەرمەك، جۇبانىش
بولىپ وتىرعان—جاس قىز. ول—سىپايى نازىك بولىپ
وسكەن عازىزا: جىڭشىكە سۇڭىق بويلى، از عانا سەكپىلى
بار دوڭگەلەك اق سۇر ءجۇزدى عازىزا. كورگەن كوزگە
الاشقى جەردەن—اق سۇيىكىمدىلىگىن سەزدىرەتىن ۇز جاس.
جالعىز—اق ۇياڭ، جۇمساق قارايتىن قارا كوزىندە جانە ىلعي
شىتىناعان، كىرەڭدەگەن قاباعىندا قالىڭ ۋايىمنىڭ سالعان
ءىزى بار. ءپىشىنى مۇڭدى، جۇدەۋ. جاس باسىنا ورناعان
قايعى، جۇرەگىن جەگەن دەرت سىرتىنا شىعىپ تۇر.
بۇل بالانىڭ ۋايىمى نە؟ ۋايىمى—سول ۇيدەگى ءۇش
ايەلگە ورتاق بولعان جەسىرلىك، جەتىمدىك. بۇلاردىڭ
باسىنان تاعدىر داۋىلى جاڭادان عانا سوعىپ وتكەن. قورانىڭ
الدىنداى جاس بەيتتەر سول داۋىلدىڭ سالدارىنان تۇعان.